

KÉRDEZ AZ IDŐ

MÓROCZ ZSOLT

A fenntartható hazugság

A kígyó a bizalomra nem szolgált rá, sőt ellenkezőleg, visszaélt vele, s így az első tapasztalat, amely Ádámot és Évát a földi létbe elkísérte, a becsapottság, a megtévesztettség állapotához fűződött. [...] Nem könnyű eldönteni, vajon mi hozott már több bajt az emberre: az alaptalan bizalom vagy az alaptalan bizalmatlanság.

Hankiss Ágnes: *A bizalom anatómiája*
(Kiemelés: M. Zs.)

Ha minden létező füstté válna, akkor az orr igazodna el.
Hérakleitosz

A KAPITALISTA KIÁLTVÁNY

zamos tanulság levonható az első idézetből, számunkra azonban a legfontosabb az – a biblikusan rejtett, ám realista észrevétel –, hogy a hazugsághoz *bidegvér* szükségeltetik. Hérakleitosz szavai viszont az eligazodás alapvető fontosságára hívják fel a figyelmet. Mai, némileg önkényes olvasatban azt tanácsolják, ha életünkben eltűnnek az orientációs pontok, megfoghatatlanná válik minden, akkor se veszítsük el fejünket a gomolygó hazugságszövevényében, inkább hagyatkozunk ép érzékszerveinkre. Tapasztalni fogjuk: valami búzlik Hunniában. Lassan nem is valami, hanem mindaz, ami nemrég még értéknek számított, amihez hozzányúltak ragadós kezükkel a baloldal önjelölt üdvözítői. Válságba került egyén és közösség, individuális és nemzeti önazonosság, család, falu, ország, hit, biztonság, élhető élet. Minden.

A magyarság lelki hajléktalanná vált saját hazájában. Elszegényedett, lerongyolódott. Lehetne ennek miéértjéről könnyed gúnnal értekezni – *a hal, a fej meg a búz* címmel –, ha nem a bőrünkre menne az alantas játék. A legújabb, immár nem hivatalos szocialista-liberális formáció regnálása következtében ismét a szakadék mélyére került a lakosság zöme. A változatosság kedvéért, ezúttal az újkapitalista rendszer válsága rántotta magával az országot, bár annak milliomos-milliárdos képviselői meg sem érzik az élet összes területén tapasztalható krízist. Ennek időnként hangot adva, előzékenyen megemlítik az ingyen levesre való igény morális képtelenségét.

Valójában a jelenlegi politikai vezetők belöktek mindnyájunkat az általuk hazudott jövő vermébe. Szavakat, hamis szlogeneket szórtak ránk, majd jól ledöngölték. Hazugságszisztémájuk kifogástalanul működik, minek következtében az új osztály és szellemi elitje változatlanul virul. Legrosszabb esetben politikai hatalmukat veszíthetik el átmenetileg, ami véletlenül sem azonos a valódi hatalommal, mindössze annak kirakata. A szabad választások óta eltelt húsz év nem volt ele-

[*Kérdez az idő*]

gendő ahhoz, hogy a nemzeti, konzervatív, keresztény oldal ezt meggátolja, komoly ellensúlyként jelen legyen a gazdaságban, médiában, kultúrában. Az utóbbiakból nem a kreativitáshiány okán szorult ki, amint balról láttatni óhajtják némelyek, sokkal inkább a kommunikációs csatornák szűkössége, tudatos kontra-szelekciója miatt. A táguló médiagalaxis korában nem sokra megyünk egy-egy gondolat mélységével vagy műalkotás hitelességével. Az ismétlések gyakorisága, a bevésés, a reklám számít abban a szférában, amit tudatformálásnak neveztek egykor a politika boszorkánykonyháján.

Hazánk szellemi térképére pillantva azt látjuk, néhány végvára maradt csupán a magyarságnak. Mindezt súlyosbítja, hogy Magyarország élén évek óta egy narcisztikus ripacs áll. Megszállottja – mégpedig patológiakusan – a hatalomnak, bár ezt a rögeszmésséget igyekszik könnyedén felfogott, lezseren kezelt, ám felelősségtől mélyen áthatott hivatástudatnak láttatni. Tulajdonképpen a „fogjuk meg és vigyéktek”, ha nem bírjátok, szakadjatok bele ideológiájának klasszikus képviselője. A kibontakozó globális krízis óta, mint országmentő, hiteles államférfi feszít a nyilvánosság baloldal által teremtett szférájában. Időnként semleges kommentátorként elemezgeti a történeteket. Láthatóan ismét elemében van. Egyéniségéből sugárzik a tettekérség, fel-felparázslik benne a régi szép idők forradalmiságának hamvadó lángja. Tagadhatatlanul lélekemelő látvány nyújt a – helyi – válság okozója válságmenedzserként. Mindez nyilván nevetséges és gyászos volna, legföljebb néhány epés megjegyzésre érdemes, amint mondtam, amennyiben nem rokkant volna bele az ország, ha nem recsegne-ropogna fejünk fölött a haza a magasban.

Szoltsenyicintől Baudrillard-ig jó néhány gondolkodó világosan látta: a szocreál politikai architektúra az alattvalókra omlik, illetve omlott. (Baudrillard megfogalmazásában: a kommunista rendszer és a Berliini Fal nem kifelé dőltek le, nem a nyitást és a szabadságot jelezték, hanem befelé, a dezintegráció és dekonstrukció jeleként minden felszabadító következmény nélkül. Összeomlásuk fertőző magvakat szórt széjjel.) A szocializmus mint rendszer *elmúlt*, a szocialisták azonban a nyakunkon *maradtak*. Hatalmuk töretlen, mi több, megszabadultak néhány – sokukat régóta zavaró – etikai ballaszttól. A kialakult helyzet bizonyos mértékben emlékeztet a Sztálin halála utáni évekre, a Sztálin nélküli sztálinizmusra, ami máig fennállna talán, ha nem jön el 1956 októbere.

1956 a lázadás jelképe a magyarság tudatában. Ezért kellett megtámadni az emléket, szétverni az elemi erővel újjáéledő mítoszt. Ismét megkísérelni, hogy a szabadság-szerető nemzet régi tartói igényének megfelelően „domesztikálódjon”. A háziasított magyart aztán szívesen gondozzák majd némelyek Esterházy mester útmutatásai alapján. A változások baloldali forgatókönyvébe nem kalkulált, ámde megjelenő öntudatos polgár alakja viszont törlendő a politikai színről.

A rendszerváltozáskor a kommunista vezetők megkönnyebbülten tették félre a szolidaritás álarcát. Virtigli kapitalistákká váltak, népbarát hajlamaikat ezután nem a valóságban, az általuk privatizált cégekben, inkább a nyilvánosság virtuális szférájában élték ki. Az üzlet az üzlet: gyakran még szakszervezeteket sem engednek működni vállalataiknál. Másutt, a saját érdekeltségeiken túleső közsférában

viszont csaknem sikerült megvalósítaniuk a korporatív állammodell sajátos hazai válfaját, amelynek atyját Bennio Mussoliniben tisztelhetjük. Az állami szektorban megmaradtak a baloldali kötődésű nagy szakszervezetek. Ezek vezetői, jobboldali kormányzat esetén mindig szemben állnak a hatalommal. A baloldali kurzusokat viszont, ha kell, a munkavállalók, azaz saját tagságuk ellenében támogatják.

A kommunista (szocialista) diktatúra puhának nevezett szakaszában, miután a pártkormány soha nem legitim úton jutott hatalomra, fenn kellett tartani a néppel való törődés látszatát. A csúcskáder, amennyiben meg merik tőle kérdezni, többszörös milliomos-e, foghegyről nem veti oda: „mi az hogy, nem kicsit”. Ez másként hangzott volna, mint a mi értetek vagyunk, értetek dolgozunk éjt nappallá téve elvtársak. Hajdan adni kellett legalább a látszatra. Ma már nem kell. A dolgozók néhai három nagy osztályának, illetőleg rétegének – a munkásnak, a parasztnak meg az egyébnek – szava, érdeke nem számít többé. A nyolcvanas évek végén, a spontán privatizáció idején ugyanis *kísértet járta be a baloldalt, a kapitalizmus kísértete*. Hőskora – a nem túl eredeti, ellenben roppant intenzív tőkefelhalmozás szakasza – rövid volt. A spontán privatizáció sikerrel járt, a pártvezető tulajdonos lett, a munkás jó esetben gürcölhetett tovább, rosszabb esetben munkanélkülivé vált. A szocialista káderek kapitalista kiáltványa így végződött: az első lopott millió eredetét ne firtasd! Nem firtatták hát, minek következtében a magyarság jelentős része „asszimilálódott” a hazugságokhoz, egy muster kazetta-specialista szóhasználatával élve.

A zökkenőmentes átalakulást – hatalomátmentést – azonban némileg megzavarta, hogy akadtak olyanok, akik a demokráciát demokráciaként, nem annak korlátozott (nyelvileg jelzős szerkezettel, fizikailag kordonnal, vízágyúkkal védett) válfajaként fogták fel. A szocialista demokrácia után a kapitalista demokrácia, az új rend szocialisták által kivitelezett változata sem nyerte el tetszésüket. Hiába kecsegtette őket Horn Gyula, úgy véelve, jobb, ha a kapitalizmust ők építik. A bontakozó szabadság a nemzeti felemelkedésben hívők számára valódi történelmi lehetőségként jelent meg. Náluk a régi alattvalói megszokás helyébe új meggyőződés lépett, nem szavazni akartak többé, miként a szocialista demokráciában (vö. baloldali értékek), hanem csakugyan választani. Úgy gondolták, valóban vannak demokratikus jogaik. Ettől a veszélyes nézettől – ami időnként hangjuk hallatásába, tömeggyűlésekbe, polgári engedetlenségbe, azaz törvényes jogaik gyakorlásába csapott át – kellett megfosztani mindnyájukat rendőrrattakkal, ünnepek megkeserítésével, könnyefakasztógránátokkal, gumibotokkal, rúgásokkal.

A folyamat jól nyomon követhető. Miután nem mindenki vált programozhatóvá, fél kézzel irányíthatóvá a baloldali médiumok által, előkerültek a megfélemlítés eszközei. Előbb csak mesterlövészek jelentek meg március 15-én a Nemzeti Múzeum timpanonjában, majd az említett október 23-án a Rákosi-rendszer módszerén túllépő terrortámadásra került sor. A Gyurcsány–Szilvássy-duó nem véletlenül választotta brutalitása demonstrálására a nemzeti ünnepet. A hazai magyarverésnek egyszerre volt szimbolikus és aktuális politikai töltete. Ha sokat magyarkodtok, ellenkeztek, szétverünk benneteket – hangzott a testeken csattanó viperák, arcokba

[*Kérdez az idő*]

vágódó gumilövedékek szavaknál világosabb üzenete. Az alattvaló maradjon alattvaló, és kussoljon.

A baloldal felkentjei félnek a magyarság megújulásától, egységesülésétől. Számukra az elhülyített, gyámoltalan, homogén massa a megnyugtató. Az arctalan, önálló gondolkodását tekintve csíráatlanított, III.–IV. osztályú fogyasztóvá züllesztett tömeg. Az ország legszegényebb – tehát legkönnyebben manipulálható – rétegeinek pedig a pénzsegélyeket kiegészítendő, hisz nem csak kenyérrel él az ember, a reményt és a gyűlöletet kínálják. Féken tartásukra, illetve indulataik szabadon engedésére a médiagyepelő meg néhány „jogvédő” tökéletesen alkalmas.

A szocialista-liberális blokknak sikerült olyan apokaliptikus állapotokat előidézniük, amelyek rémálmainkban sem sejlettek föl. Uralmuk végletesen kiszolgáltatott helyzetbe hozta a magyarságot. Nem vagy alig-alig bízük önmagában, önnön erejében. A közelmúltbeli veszprémi gyilkosság több elgondolkodtató szociálpszichológiai paradoxonnal szolgált e téren. A kíméletlen késelés után elterjedt a rémhír: szabad csapatokat toboroz a megsebesített szerb játékos édesapja. Nem a hír igazsága vagy hamissága fontos (az apa egyébként cáfolta), hanem annak lélektani háttere. Úgy tűnik, amennyiben érkeztek volna efféle rendteremtő alakulatok Magyarországra, a többség virágokkal fogadja őket. Ennél élesebben semmi sem világít rá tehetetlenségünkre, arra a reménytelen anarchiára, amelybe a szocialisták kormányzása, a liberálisok ideológiája süllyesztette az országot.

A jobboldal, ha meg akarja szerezni, majd tartani a politikai hatalmat, az átlátható rend megteremtésében, a kiművelt, nehezen manipulálható emberfők számának növelésében érdekelt. Szükség van nyilvánvalóan erkölcsi nevelésre, de még inkább médiaismeretek oktatására – legalább részben ellensúlyozandó a tömegkommunikációban kialakult liberális hegemoniát –, felfedve a befolyásolási technikákat, immunissá téve az új nemzedéket a hazugságözön vírusai iránt.

A HAZUGSÁGRENDSZER

A magyarság mentálisan rosszabb állapotban van, mint a rendszerváltást követő nehéz években. A ránk omló falakat a hazugságok nem tudják fenntartani, alátámasztani. Hiteles közéleti személyiségek kellene, nem politikai szédelőgök, vérprofi manipulátorok, mivel a hazug embert, ellentétben a közmondás sánta kutyájával, igencsak nehéz utolérni. Megfelelő tréninggel ugyanis, mint Buda Béla írja, a hazudozásban komoly jártasságra lehet szert tenni. A személyiség megtanulja azokat a kommunikációs csatornáit (hangját, tekintetét, mimikáját, gesztusait) ellenőrizni, amelyek rossz esetben az inkongruencia látszatát kelthetik. A hazugsághoz a rutin mellett *hidegvér* szükséges, nyilván emiatt lett egy hulló az őshazugság atyja a Bibliában. Az agitátorokban, médiapolitikusokban meg van ez a képesség, mi több, rendszerint sikerül azonosulniuk (gyakorta képtelen) eszméikkel, azaz képesek hitelesen hazudni. Utólag aztán, mikor fény derült a porhintésre, legalább az öncsalás látszatát elkerülendő azt mondják: hittem. Köztünk élnek még a bolsevik hívők – kissé megkövesedett – maradványai, akik hittek lázálmodtól izzó

ideákban, hamis eszmerendszerekben, törvénytelenések hasznosságában, önáltató, néphülyítő kormányprogramokban, naprakész hazugságokban vagy legalább abban, hogy ennek a szájalmas országnak a lakói felismerik az ő nagyszerűségüket. A nép zöme azonban éretlennek bizonyult erre mindmáig.

Tovább ereszkedve a politika posványába, fel kell tenni a kérdést: a jelenlegi miniszterelnök – e sorok írásakor még Gyurcsány Ferenc – valóban olyan megrögzött, profi hazudozó-e, amilyennek sokan tartják? A válasz nehéz. Az új időknék új kalandora ugyanis tulajdonképpen semmihez sem ért a zavarosban halászáson kívül. A hazudozást talán szenvedélyesen, de meglehetősen amatőr színvonalon műveli, már ami a minőséget, nem pedig a mennyiséget illeti. Képességei behatárolt voltát jelzi, jóllehet a lélek kész, ám a (test)beszéd erőtlen. Hiányzik a kongruencia. Mikor tetten érik – érdemes felidézni az öszödi malőr nyilvánosságra kerülése utáni tévépillanatokat –, ábrázata egy rajtakapott kamaszéra emlékeztet. Máskor, teszem azt a világválság érkező szelétől magához térve, kivirágzik a képernyőn – ismét ajánlott visszanézni –, mert tudja: megmenekült a végveszedelemtől néhány hónapra. Mostantól kezdve, ami volt, van és lesz, a globális katasztrófa, valamint az ellenzék nyakába varrhatja. Kommunikátorai, támogatói médiatűsúlyának segítségével mindmáig olyan manővereket úszott meg, amelybe az elmúlt évszázad összes létező kormányfője belebukott volna.

A kommunista (szocialista) mozgalom története arról tanúskodik, hogy vezetőjük mindig mindent a hatalom megszerzésének, illetőleg megtartásának rendelt alá. Ez a hagyomány töretlen Lenintől, Kun Bélától Rákosin, Kádáron át Hornig, Gyurcsányig. Az eszközök természetesen változtak. A polgári pártok mentalitása viszont ettől alapvetően eltér. Hosszabb elemzés helyett emlékezzünk Antall József mondatára, miszerint az országot megmenti a pusztulástól, még akkor is, ha az MDF ebbe belebukik. Az MDF elvesztette a következő választásokat, megkezdődött kínosan hosszú agóniája. Mára a test halott, csak a szakáll és a köröm nő rajta kitartóan. A szocialisták ellenben pártelitjüket mentették mindenkor, jóllehet az ország népe, egy-egy nemzedék jövője gyakorta ráment erre. Megsemmisítő vereiséget eddig nem szenvedtek, még a rendszerváltozást követően sem, hiszen – régi terminológiával élve: kriptokommunista – támogatóik, függetleneként ott ültek a parlamentben.

Visszatérve a hazugságok hímes mezejére – a már idézett Buda Béla szerint –, a pszichopatak és a szélhámosok képesek a legmeggyőzőbben hazudni. Van a megtévesztésnek törvényes, társadalmilag elfogadott formája, ezt űzik ügynökök, eladók, „mikor többé-kevésbé valótlan állításokkal próbálják rábírn a másikat valaminek a megvételére vagy előfizetésére”. Sikerük titka az ügyes kommunikációs taktika, amely a közhiedelemmel ellentétben nem pusztán a szédítő szövegben, hanem a másik vágyvilágához, nézőpontjához illeszkedő kommunikációban rejlik. Ezzel azokhoz a politikusokhoz érkeztünk, akik a reménnyel hazálnak. A *majddal*. Az öt, tíz, húsz év múlva megvalósuló tervekkel, a még később beköszöntő jóléttel. Az utópiák fogyasztói projektjeivel. Válság idején megszorításokkal próbálkoznak, magyarán nyomorba döntik a népet, majd azt

[*Kérdez az idő*]

halljuk – figyeljünk csak az elkövetkezendő idők szirénhangjaira –: kivezették a krízisből az országot, amely nem azért hozott ekkora áldozatot, hogy most másra szavazzon...

A hazugságoknak számos fajtája van. Az igazolható hazugság kategóriájába sorolják az ellenséggel szembeni hazugságokat. Innen nézve az öszödi szózat azt bizonyítja, hogy Gyurcsány Ferenc a szűk szocialista vezetést, a mai kapitalista pártokráciát, továbbá néhány szaktanácsadóját leszámítva az egész országot ellenségének tekinti. Nem pusztán azért, mert választékos beszédében valótlanságokat állított, hanem azért, mert védhetőnek érezte a későbbiekben hazugságait, szükségességnek annak fenntartását. Az eset vízválasztónak bizonyult a magyar értelmiség életében. Adott volt egy vezető politikus, aki világosan kimondta – zárt körben –, hogy ő maga, illetve pártja hazudott. Tudjuk: nem állt ki a nyilvánosság elé, retorikai remeklését belső ellenségei juttatták el a médiához, így került napvilágra. Ettől kezdve akármelyik működő demokráciában már csak a bőrrönd megkeresése és a gyors csomagolás lett volna hátra. Nem úgy nálunk. Minden folyt tovább a maga – mind gusztustalanabb – kanálisában, mintha mi sem történt volna. Hamvas írta még a hatvanas években, hogy az eljövendő időben a bűnt felváltja majd a svihákság. A bűnözőben, úgy vélte, még pislákol némi morál (a megbocsátásra várva), míg a svihák legföljebb köp az igazságra. Ne mondjuk ki az áment.

A politikai hazugságok, trükkök szálanalmasan primitívek, ezért rendkívül hatásosak. Átlépi az átlagember éberségének morális ingerküszöbét. A manipuláció alanya úgy gondolja sok esetben – különösen az orbitális hazugságok elhangzásakor –, ekkorát nem hazudhatnak neki. Lennie kell benne valami igazságmagnak, nem mondanák, ha nem... nem zörög a haraszt... és így tovább, holott nincs igaza. Sissela Bok hazugságról írott könyvében a *Mein Kampf* – nem éppen jó emlékü – szerzőjét idézi, aki szerint a nép széles tömegei könnyebben esnek áldozatul egy nagy, mint egy kis hazugságnak. Ha emlékezetem nem csal, tapasztaltunk már valami kísértetiesen hasonlót a legutóbbi választásokkor, húszmillió román vendégmunkás Magyarországra özönlésével kapcsolatban. A rémhír mindig erőteljesebben hat, mint bármilyen valódi veszedelmet jelző hír, mert nem a tudathoz, hanem a tudattalanban lappangó félelmekhez, irreális szorongásainkhoz szól.

Gyurcsány személye azonban nem túl fontos. Mire ezek a sorok megjelennek, talán már túladott rajta pártja. A kérdés a történetek után a következő: a gyurcsányizmus, az új hazugságszisztéma milyen mélyen itta be magát a szocialista mozgalom etikájába. A hazai baloldal története ugyanis azt mutatja, mindenkor szívesen éltek közép- és rövid távú taktikai hazugságokkal hatalmuk megőrzése céljából. (Hosszú távú hazugságaikat utópiának hívják.) Sajnálatos módon azonban nem az ellenségnek hazudtak, hanem többnyire az ország népének. Sohasem szolgáltak nemzeti érdekeket. Magyarországon a baloldal egyetlen alkalommal sem adta ki kezéből önként a hatalmat. A nyolcvanas évek végén a békés út biztosítása, a vértelen átmenet, amiről szívesen nosztalgiáznak a szocialisták, valójában az ő érdeküket szolgálta. Nem „tetszettünk forradalmat csinálni”, ám amennyiben

„tetszettünk volna”, annyiban a tisztító vihar vajon kiket söpör el? A még alig vagy egyáltalán nem létező pártokat, pártekezdeményeket? Ugyan már. A szűkülő félelem volt a tanácsadójuk, nem az emelkedett étika.

A baloldali hazugságipar ontja a valótlanságokat, a manipuláció pompásabbnál pompásabb termékeit. Bármelyik jobboldali kormány belerokkant volna már annyi botrányba, amennyi nem egy ciklusra, hanem lassan egy-egy hónapra jut az utóbbi időben. Mára hétköznapijaink megszokott, „normális” részévé váltak a hazugságok, csalások, sikkasztások. Természetessé lett a bilincsbe vert politikusok látványa. Mi sem jellemzi jobban a helyzetet, a baloldal politikai berkeiben kialakult közhangulatot, minthogy valamelyik *közbüntény* elkövetésével vádolt szabaddemokrata kerületi funkcionárius, őrizetbe vétele előtt, az ellenzék *politikai* mesterkedésének akarta feltüntetni az ellene indított *köztörvényes* eljárást.

A közéleti hazugságok szűznemzéssel, ha úgy tetszik, fraktálosan szaporodnak. Néhány szerző úgy vélte a második világháborút követően, hogy a fejlett világ államai ellesték a náci kommunikációs módszereit, ennek eredménye a mai, nem éppen lelkesítő morális panoráma. Tévedtek, nem a nácié az elsőség, ők átvették, majd továbbfejlesztették a bolsevikok által kidolgozott szisztémát. A tarkólövésben, a táborok felállításában, népcsoportok internálásában, az igazság írmagját sem tartalmazó hangulatkeltésben, a törvényesség gátlástalan megszegésében, az irodalom, a film, a művészet propagandacélokra való felhasználásában a kommunisták megelőzték a hitleristákat. Képmutatásban úgyszintén, hiszen náluk haláltáborok hivatalosan utólag sem léteznek – általában a baloldal mitológiájából kimaradnak –, mivel a gulágokon „mindössze” halálra dolgoztatták, éhezettették a foglyokat, a népgazdasági irányelveket tartva szem előtt.

A hazugságipar jövedelmezően működik.

A MAGYAROK NYILAI

A középkorban a magyarok nyilai ellen imádkoztak Európa módosabb felében. Ki hitte volna, hogy eljön az idő, amikor értük, helyesebben a róluk elnevezett felszabadítási front – legalább virtuális – létéért fohászkoznak majd némelyek Magyarországon. Titokban és titkosan. A magyar társadalom, biztató jelként, nem olyan stupid, ne mondjam: böszme, mint ennek a szervezetnek a kiagyaloí. Nem hisz a gyanús „terrorcsoport” valóságában, nyilván ezért kell internetes fórumokon bizonygatni létét. Jó néhány hónapja tűnt fel a világhálón egy felhívásuk, amelyen – kétségkívül a gyöngébbek kedvéért – megjelentek maguk a nevezetes nyilak. Nos, némi malőr persze akadt, mégpedig a nyilak alakjával. Ezek hagyományos nyilak voltak, olyanok, amilyeneket általában a kisgyerekek rajzolnak. Az ősmagyarok jellegzetes nyílformája viszont rombusz végű, ez biztosan tudható számos régészeti lelet alapján. Szóval, van még mit tanulnia az elvtársaknak, míg sikerül eljutniuk a hagyományos célig, a vérrögig és talajgyökérig, Szálasiig és nyilasiig, a rasszista nemzet víziójáig.

A magyarság, hasonlóan más, függetlenségét időnként elvesztő néphez, hajlamos a meghasonlásra. Skizoid módon látja múltját. Kialakult – mert kialakított –

[*Kérdez az idő*]

benne a hovatarozás autentikus mércéjeként bizonyos identitáskereső kényszer. Választani akar ott is, ahol ma már fölösleges, mint a pogányok-keresztények, katolikus-protestáns, Széchenyi–Kossuth és egyéb ellentétpárok között. Az utókort semmi sem predesztinálja efféle dilemmák eldöntésre, netán újraképzésére. (Egészen más a helyzet a kurucok–labancok, magyarok–muszkavezetők – a 1848–49-es szabadságharctól 1956-ig – félremagyarázhatatlan megkülönböztetésével.) A történelem eseményei mindig adott ideológiai koordináta-rendszerbe helyezve kapják meg valóság-tartalmukat, itt válnak „tényekké”. A Koppány–István, lázadó–rendpárti, európai–nemzeti, szabadságszerető–megalkuvó, reformista–forradalmár konfliktus *túlhangsúlyozása* szám-talanszor hamis. Az Árpád-ház, a krónikák Turul-nemzetsége – mindössze felvillantva néhány történelmi pillanatot – meglepő következetességgel és sikerrel képviselte szűkebb (dinasztikus) és tágabb (nemzeti) érdekeit. A honfoglalás előtt a törzsek *szövetséget* kötöttek, az egységben sokszorozva meg erejüket, ez a közismert vérszerződés. A letelepedést, majd a kalandozásokat követően óriás léptekben zárkóztak fel Európához – meg kell nézni a romantika fennmaradt emlékeit –, megőrizve önálló arculatukat. Géza fejedelem, majd fia, Szent István uralmával egyszer és mindenkorra eldőlt, a magyarság a nyugati, másként a latin kereszténységet választotta. (A protestantizmus ezen a vallási eszmekörön belüli megújulásból keletkezik, az ismert különbségekkel együtt a nyugati kultúrkör szerves része. A magyar református egyház erőteljes nemzeti karakterére nyilván fölösleges felhívni a figyelmet.) Az István halála utáni hosszas trónviszály idején, a száműzetésből visszatérő Vazul-fiak, I. Endre és I. Béla elfogadták ugyan a lázadó pogányok segítségét – akadnak történészek, akik testvérüket, Leventét egyenesen pogánynak tartják –, ám elnyerve a királyi méltóságot, sem ők, sem utódaik nem térnek le a keresztény útról. István királyt László, az általa kivégeztetett Vazul unokája avatattja szentté. A bizánci trónörökösnek nevelt, tehát a keleti egyház fejének (is) szánt III. Béla szintén az Árpád-ház hagyományaihoz, a római katolikus hithez marad hű, mégpedig jóval a szkizma után. A reformkorral és a szabadságharccal, majd az azt követő évekkel hasonló a helyzet. Nem Széchenyi, Kossuth és Görgey *személye* között kell választani, utólag moralizálgatva. Voltak helyzetek, amelyekben hol az egyik, hol a másik, hol a harmadik programja, tettei, példája vált a nemzet hasznára, tudjuk, nem egyszer a másik rovására.

Históriánkban Szent Imrétől Zrínyi Miklósig, Széchenyitől a Telekiekig ott vannak a fatalizmus vaddisznói, az eldördülő revolverek, mitikussá növvő, káros modellté váló öngyilkosságok. (Imre herceg halálát egyaránt tulajdonítják valódi vadkannak és Tonuzaba /= vadkan/ besenyő vezérnek. Az utóbbi kegyetlen kivégzése – élve eltemetik feleségestül – ad némi alapot a feltételezésre.) Mi, magyarok – hallhattuk elégszer – a negatív kultuszok tántoríthatatlan hívei vagyunk. Borongva, neki-nekikeseredve, különös önérzettel ápolgatjuk, szabjuk fel sebeinket. Valóban, ilyenek *is* vagyunk. Sok ránk aggatott sztereotípiában – a széthúzó nemzetől a szalmalángtermészet magyaráig – nem csupán pontatlan, sokkal inkább veszélyes, mert alkalmanként önmagát beteljesítő jóslatként működésbe lép. Modelljeinket, identifikációs pontjainkat mi választjuk, bár, szó se róla, akadnak önkéntesek, akik szívesen állítják elénk múltunk tragikus fordulatait, követhetetlen

precedenseit, amivel azt sugallják: nincs mit tenni a magyar fátum ellen. A reménytelenség kufárjainál gazdag, noha kissé egyoldalú a kínálat. Múltunkban mindig akadtak lázadók és megalkuvók, árulók és halálig hűek, miként találunk fellángoló, majd hamvában holt lelkesültséget ugyanúgy, akárcsak szívós kitartást. Az önmagát feladó nemzet halott. A magyar sohasem volt ilyen, a nemzethalál víziója sem beletörődésre, hanem elszánt cselekvésre készítette. Tudta – Nagy Lászlóval szólva –: lerogni nem szabad élve.

A kommunizmus kelet-európai bukását az utódállamokban az etnikai tudat új-jáéledése, lázas identitáskeresés követte. Sokan távolabbi történelmükben, ősi jelképekben találták meg az azonosulási pontokat. Nálunk sem esett másként, noha tagadhatatlan, a magyarság egy része közömbössé vált múltja és sorsa iránt. Képtelen erőfeszítéseket tenni önmagáért, elsősorban kívülről, felülről várja a megváltást. Rosszabb esetben úgy szapulja nemzetét, mintha nem ide tartozna. Nem is tartozik. Nem akar egyebet, csak bukszát vagy hasat tömni, hóbörögni, netán bambán a tévére meredni. A valóságshow-k megigézte közönség – amennyiben választásra kényszerítené őket valaki – inkább lemondana politika szavazatáról, mintsem valamelyik celebműsor résztvevőire tartogatott voksáról.

A baloldali értelmiség a rendszerváltozást követően előbb gyanakodva, majd ellenszenvvel, végül ellenségesen nézte a megújulás szinte minden megnyilvánulását, míg nem támadásba lendült. Tapasztalva az identitáskeresés irányát, hasonló elszánt, jóllehet tagadhatatlanul eredményesebb masírozásba kezdett a magyar kultúrában, akár a Magyar Gárda egy-egy község főutcáján. Nem sorolom el, miféle értékeket támadtak irodalomban, művészetben, építészetben, zenében, a magyar jelképrendszerben, politikában, több évezredes nyelvünkben, történelmünkben – nyilván kollektív üdvösségünkért aggódva –, csupán néhány momentumot emelek ki.

Sajnálatos módon alig akad mérvadó művészettörténész, aki behatóan ismerné az ősmagyarok művészetét, hitvilágát (a műalkotások létrejöttének szellemi hátterét). Hiányosságaik, féloldalas tudásuk miatt a korai magyar középkor megértéséhez így többnyire európai párhuzamokon keresztül képesek csak elvergődni. Ezért nem szólalnak meg szakmunkákban az ősmagyar emlékek. Jó esetben néma tárgyakként szemlélhetjük őket, bár az azokat inspiráló, elképesztően sokrétű mitológia felderítésében mára meglehetősen messzire jutottunk. Gazdag ismeretanyag gyűlt össze ezzel kapcsolatban, olyan szerzők munkásságának köszönhetően, mint László Gyula, Dienes István, Győrffy György, Klaniczay Tibor, Fodor István, Hoppál Mihály, Vargyas Lajos, Erdélyi Zsuzsanna, Jankovics Marcell, Vékony Gábor, Révész László, Harmatta János, Dümmerth Dezső, Pap Gábor, Szegfű László, Lükő Gábor, Bogyay Tamás, Makkay János, Képes Géza, Vajay Szabolcs, Deér József, mindössze néhány élő és nemrég elhunyt kortársat említve a teljesség igénye nélkül. A nagy, reprezentatív munkákban mégis meglehetősen ritkán jelennek meg eredményeik.

A legújabb, átfogónak szánt irodalomelméleti kísérletben, a Szegedy-Maszák Mihály által jegyzett tanulmánygyűjteményben például elvétve szerepelnek. A három vaskos kötet nem csupán hevenyészett, de számos helyen alulmúlja marxista

[*Kérdez az idő*]

elődjét, a Spenótot, ami mindenképpen figyelemre méltó teljesítmény. Mindjárt az elején hiányzik az ősmagyarok műveltségére, írásbeliségére vonatkozó alapos szaktanulmány. Pogány és korai keresztény emlékeink – történelmünkéből adódóan – sokszor csupán fragmentumokként, idézetekként, hivatkozásokként, utalásokként maradtak ránk. A szakember dolga, a fellelhető maradványok nyomán eljutni a hajdani alapig. Krónikákból, gesztákból, oklevelekből, archaikus népi imádságokból, balladarészletekből – lehetőség szerint – rekonstruálja az egykor eleven és gazdag valóságot. Ez nem mindig sikerül, akkor különösen nem, ha ennek ellenkezője a ki nem mondott cél. A rovásírásos emlékekről teszem azt – a Szegedy-Maszák-féle próbálkozásban – olyan „szakember” ír (Horváth Iván), aki valamivel kevesebbet ért hozzá, mint hajdú a harangöntéshez. Bizonyára ez volt a szakmai követelmény felső határa, hiszen ideológiai alapon közelít a tényekhez, meg nem fogalmazott előítéletekhez gyűjt egyoldalúan adatokat, míg másokat nagyvonalúan mellőz, ami a veritás szempontjából nem éppen szerencsés. A könyvről született már beható elemzés, így nincs szükség a nyomvonalon továbbhaladni, mindössze példázatosága miatt érdekes.

Továbbá, hosszabb eszmetörténeti fejtegetés helyett, elkötelezettje lévén a narratív tanulságoknak, álljon itt egy rövidke történet, amely élesen megvilágítja az ideológiai-lélektani hátteret. Néhány éve a Frankfurter könyvvásáron botrányt okozott egy székely–magyar rovásírással foglalkozó mű *esetleges* jelenléte. A kiállítás magyar kormánybiztosa, Szegedy-Maszák Mihály szerint német részről tiltakozást váltottak ki a rovásjelek, mert hasonlítottak a rúnaírásra. A náci veszélyre többen felkapták a fejüket. Szegedy-Maszák némethonba sietett, ahol általános elszörnyedést tapasztalt, majd a *Frankfurter Allgemeine Zeitung* cikkére hivatkozott, ahol a felháborodás lángjai magasra csaptak, noha utóbb kiderült, az említett cikk nem létezik (nyilván elfelejtettek a nagy kapkodásban írni egyet). Makovecz Imre – az esemény kurátoraként – utánanézett a dolognak, majd kérdőre vonta Szegedy-Maszák Mihályt. Gúnyos vigyort kapott válasz helyett. Ennyi talán elég tanulságként azoknak, akik a végletes cinizmust sajnálatos tévedésként, a magyar kulturális értékek tudatos mellőzését, azok képviselőinek második nyilvánosságba kényszerítését alkalmi félreértésnek szeretnék látni.

A liberálisok fülsértő harsánysággal hirdetik ugyan elveiket, ám szinte kizárólag személyekben gondolkodnak. A szakmaiság mellett érvelnek, holott az ideológiai megbízhatóságot tartják szem előtt: olyanokat favorizálnak, akik valamilyen módon már letették a hűségesküt. Néhány erőteljes magyarellenes mondat már biztató jel, megfelelő ajánlólevél. Minden hájjal megkent hangadóik alamuszi szofisztikával élnek. A kifordítom, befordítom, mégis bunda a bunda játékát űzik velünk. Ha a szabadságot, John Rawls nyomán, alapvető jogok rendszereként – nem a realitás fölött lebegő definícióként – fogjuk fel, akkor tapasztalhatjuk, hogy ennek az újkori szofisztikának a segítségével a szabadságjogokat az esélyegyenlőség megteremtésével vagy a társadalmi igazságossággal szemben kijátszva, alkalmanként a három kombinációját ötletesen variálva, mindig saját érdekeiknek megfelelően érvelnek. Mikor mi hoz többet a politikai konyhára. Amennyiben az egyenlőség

elvének hangoztatása kifizetődő, akkor amellet törnek lándzsát, amennyiben az igazságosság, netán a méltányosság eszméjének szajkózása előnyös számukra, annyiban annak társadalmi hasznosságát bizonygatják körömszakadtáig. A szegény magyar (többségi) iskolás gyerek kilátásai, a tanyán magányosan megfagyó öregember, a havi rendszerességgel kirabolt öregasszony sorsa többnyire a nyilvános retorika szintjén sem érdekelte őket a közelmúltig. Mióta egyre hangosabban ketyeg az etnikai bomba, amelynek időzítőszerkezetével szívesen babrálnak, azóta meg-megszólalnak a szegénység kapcsán a topis, hátrányos helyzetű magyarokról, időlegesen szüneteltetve előítéleteiket. Többnyire persze olyan kontextusban, aminek valódi célja a száanalom felkeltése azok iránt a kisebbségek iránt, amelyek szavazataira, számos vezetőjük feltétlen támogatására számítanak.

A hangzatos elvekben, ha mélyükre nézünk, mindig jól átgondolt pragmatizmust találunk. Egyetlen kérdésben, a szólásszabadság ügyében tér el a két baloldali erő véleménye egymástól. Ezt azonban nem az alapvető politikai nézetkülönbség, sokkal inkább a taktika, a rövid távú haszonelvűség hozta létre. A liberálisok médiafölényüket védik, torkukat köszörülve azokra az időkre, mikor a parlamentből kiszorulva fortissimóra kapcsolhatnak. A szocialisták kevésbé előrelátók, megmaradt vonzódásuk a totális módszerek iránt, ők „gyűlöletbeszéd” címén elfojtanának minden számukra kínos kritikát. A demokráciában, még annak olyan korlátozott formájában is, amilyen a magyarországi, a polgárok alapvető jogának kellene lennie a valódi információkhoz való jutásnak. Különbözik miként dönthetnének felelősséggel sorsukról? Ehhez képest előbb azt hallják, dübörög a magyar gazdaság, Európa népei csodálattal elegy irigységgel tekintenek hazánkra, majd azt, ostoba módon adósságokba verték magukat.

A liberálisok nem véletlenül ragaszkodnak médiahatalmukhoz. A médiumokon keresztül viszonylag kis ráfordítással föl lehet építeni kongruens, magyarán jelentős befolyással bíró, hitelesnek tűnő személyiségeket. Hankiss Elemér – példával élve – jellegzetes képviselője ennek a típusnak. Elméleti munkásságát általános elismerés övezte. Átlépve azonban a teóriák tiszta világából a köznapi valóságba, sirmalmas teljesítményt nyújtott. Emlékezhetünk rá, mikor – tévéelnökként – alkalma nyílt hirdetett elvei megvalósítására, voltaképpen a baloldali médiokrácia hatalomátmentéséhez statisztált illetmudoan. A manőver csaknem tökéletesen sikerült, jó ideig úgy tűnt, a teljes médiahatalmon a kommunista utódpárt és liberális leányvállalata, a szabaddemokrata szövetség osztozik. Közben igyekezett fenntartani a független értelmiségi látszatát, amely meglehetősen gyászossá tette a komédiát. Lesújtó, bár az érintettet nyilván nem zavarja, amint a *Diagnózisok* írója nem túlzottan színvonalas tévéműsorok, intellektuálisan kissé szklerotikus orákulumává avanzsál.

Bámulatra méltó némelyek önáltatási képessége az örök bal oldalán. Heller Ágnes – ismét a típus, nem a személy a fontos – időnkénti megszólalása után az az érzése az embernek, valami frissen végzett filozófusnaivát hall lelkendezni, nem egy kacskaringós, ellentmondásos ideológiai utat bejárt, valóságismerő bölcsész matrónát. Hasonló a helyzet számos, valaha sokak által mérvadóként elfogadott

[*Kérdez az idő*]

értelmiségivel. A szociálliberális hatalom – szemmel láthatóan – politikáját legitímáló, nem önálló, kreatív szerepre szánja intellektueljeit. (Az etikailag finnyásak ezért meggyőződésesek, ellentétben a cinikus hintaideológusokkal.) Felszólalásaikat busásan megfizeti a számtalan látszólag különböző fórum, amelyeknek háttérben természetesen a Harminc ezüst kft. áll.

PISTIKE ANTE PORTAS!

Pistikét talán nem is Pistikének hívták, valószínűleg már senki sem emlékszik a nevére. Az kétségtelen, nem a szabaddemokraták kampányának kiskorú frontembere, az a bizonyos Kovács Pistike volt, ámbár a honi liberálisok – ki tudja – tán szívesen örökbe fogadták volna? A tizenkét éves Pistike tavaly januárban tűnt fel a médiában. Magyarul beszélt, a későbbi tudósításokból kiderült: roma (esetleg: cigány?) származású. Erdélyből érkezett, a Blaha Lujza téren ütött tanyát. Erőszakosan kéregetett, lopott, elszántan fosztogatott, késelgetett. Korához mérten éretten, ne mondjam, zseniálisan mérte fel a magyarországi viszonyokat, közbiztonsági állapotot. Két akció között szívesen nyilatkozott. A tévészek mindig rátaláltak, a rendőrök ritkán, mígnem életveszélyesen combon nem szúrt egy tizenöt éves budapesti diákot. Ezután kitoloncolták az országból, Romániában nevelőotthonba került, innen megszökött. Ezt követően jelentek meg öles betűkkel különböző lapok első oldalán a vészjósló szavak, miszerint Pistike ismét Magyarország felé tart. A lakosság lélegzetvisszafojtva várta: eltorlaszolja-e a Kárpátok hágóit, körbehordják-e a véres kardot az országban, hadba szólítva a nemzetet, vagy csak csapatösszevonások lesznek a magyar–román határon. A pillanat különösége, amint filozófusok mondanák, általános törvényszerűséget, vizsgálatra érdemes összefüggéseket rejt.

Miért lehetett hetekig rettegésben tartani a főváros egyik legforgalmasabb csomópontján közlekedő lakosok tízezreit Pistike jelenlétével? Az a rendőrség, amely brutálisan szétzúzta az október 23-ai nemzeti ünnepet, véresre verte, megcsonkította résztvevőit, tehetetlennek bizonyult a tizenkét éves kölyökkel szemben. A járőrök óvatosságát megérthetjük: nem tudhatták, mikor kerül elő váratlanul Pistike harminc éppen arra vetődő, kombináltszekerény méretű rokona, akik úgy szeretik gyermekeiket, hogy ölni tudnának értük. (Néha több nem is telik tőlük a gyermekszeretet frontján.)

A kérdés tehát a következő: kinek, kiknek az érdekét szolgálta a mítoszi méretűre növesztett Pistike? Azokét az antirasszista zászlóvivőket, akik szerint a bőrszín, az etnikai hovatartozás csak akkor fontos, ha áldozatról, ellenben politikailag inkorrekt, amennyiben bűncselekmény elkövetőjéről van szó? Gondolom, ezt nevezik kettős mércének. Az álhumanista, ki nem mondott, ellenben alkalmazott tétel így hangzik: a magyarság par excellence rasszista, hasznosabb hát eltitkolni előle a tényeket, mintsem tudtára adni az igazat. A nemzeti, konzervatív, keresztény írástudók előtt az a feladat áll, amit a polgári politikusok megtettek, amikor a Parlament elől eltávolították a kordont. A cenzúra jelenlegi formája, a politikai-

lag korrekt, valójában hazug beszéd, hasonló vasrácsként zárja el a valóságot, a valóság kimondásának lehetőségét.

A hatalom titkolt szándékai a nyelvben, a tömegmédiákban fedezhetők fel először. A média azonban nem mindenható. Kutatók szerint döntő módon képes befolyásolni ugyan a közbeszédet, tematizálja, mint mondani szokás, addig azonban nem terjed a hatóköre, hogy meghatározza, miről mit gondoljunk. Ma kizárólag manipulációval, a szellemi erőszak médiatizált módján lehet elérni, hogy a hazugságokkal szemben ne tapasztalatainknak higgyünk. Ezen dolgozik ernyedetlenül a gigantikus méretű baloldali médiaipar. Hiába azonban a kampányok sora, a valóság felülírja a hazugságokat. Hallhattuk – példának okért – számtalanszor: az állam a legrosszabb gazda. A piac – harsogta ércesen a liberálisok kara – mindent szabályoz, mindent megold. A válság mélyülése óta azonban hallgatnak, vagy állami beavatkozásért, segítségért vinnyognak. Egyébiránt az állam tényleg a legrosszabb gazda olyankor, amikor ők vannak hatalmon. A fővárosban évtizedek óta tartó regnálásuk hozadékként, újabban hetenként-kéthetenként vezetik el bilincsből, zsinóról, gyanús ügyletekbe keveredett politikusaikat, miként már esett róla szó. Summázva a lényegét, elmondható: hiába termeli a virtuális hazugságipar a valótlanságokat, a tények időnként megállítják az olajozottan működő nagyüzemet. Lefagy a kelletnél több programot futtató hazugságrendszer. Talán egyszer erről is születik könyv „Hazugság a szükségletek felett” címmel.

Addig azonban tart a nyomorúságos rögtönzés. Program program után, új és még újabb szlogenek bedobása a köztudatba, napjaink nemzeti tragédiájának bulvárosítása, a gazdasági folyamatok befolyásolhatatlan természeti erőkként való bemutatása. A beteges, eleve kudarcra ítélt kísérlet erőltetése, hogy áthazudják magukat az igazságba. A lelepleződést követően mindig nekiveselkednek: várj csak, majd hazudok mást, ha kell, lépésenként, százszor, vagy ha úgy tetszik, száz lépésben. A következményeiben egyelőre beláthatatlanul hosszúra nyúló szociálliberális uralom, a gyarmatosító, nemzet- és családelles szemlélet, az esztelen gazdaságpolitika sokkal inkább hadikommunizmusra emlékeztet, mintsem megfontolt politikára. Előrejutás persze tapasztalható az ötvenes évek feudális jellegű beszolgáltatási rendszeréhez képest. A terménybeszolgáltatást a fejlődés jelenlegi szakaszában felváltotta a pénzgazdálkodás, most a pénzt kell beszolgáltatni az energia, az élelmiszer és egyéb adókba építve.

A velünk megesett dolgok tanulságaként azonban, a ködösítés ellenére, kikristályosodik valami egyszerű, már-már gyermeki igazság. A történetek arra a népmesére emlékeztetnek, amelyben a hamisság megvakítja az igazságot, végül mégis vereséget szenved. Az erdélyi Sütő Andrástól, az itthon kevésbé ismertekig többek fél szemébe került ennek az igazságnak a fenntartása. Aki mára nem látja, hogy azokat a létező – magyar és általános emberi – értékeket éri állandó támadás, amelyek bármely közösség egészséges létének elengedhetetlen feltételei, az előre megfontolt szándékkal vak, ami valószínűleg jól kifizetődő számára. A látók tudják: létünk alapszövetét kezdte ki a liberális ideológia.

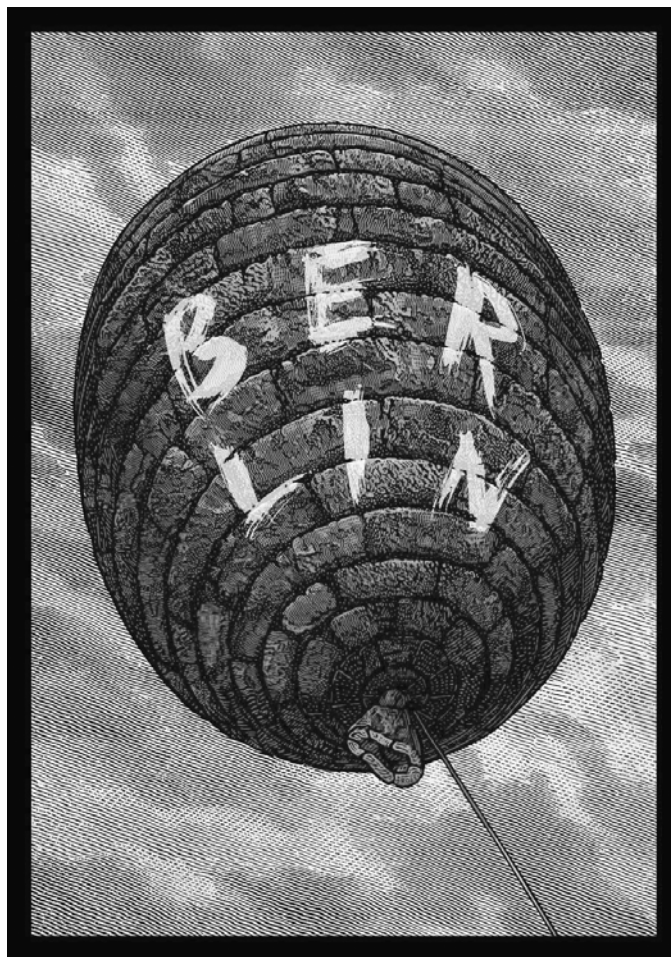
[*Kérdez az idő*]

A baloldal elvesztette a belé vetett bizalmat. Politikai marketingje azonban kitűnően működik. Az alattomos, sohasem nyílt, de roppant hathatós gyűlöletkeltés mellett a reménnyel seftelnek. Ennek módszereit az unalomig ismerjük. A szocializmusban a kapitalizmus rémével ijesztgették az országot, majd annak bukásakor a fehérterrorral, azután Antall József – soha meg nem valósuló – úri világával. A Fidesz kormányzásakor megkísérelték a szélsőjobbal összemosni a polgári pártokat, miközben Orbán – nem létező – diktatorikus hajlamaitól zengett médiájuk. Mindezzel a jövőt állították szembe, a meg nem valósult szép világot. Ha eljárászik a bizalmat, általános bizalmatlanságot próbálnak kelteni. *Feltétlen* bizalmatlanságot politikai ellenfeleik iránt. A politikát, a parlamentet, a közélet szinte minden szereplőjét igyekeznek lejáratni, bemocskolni, magukkal rántani. A bennük csaldottakat pedig közömbösíteni, nem engedni, hogy alternatívaként más pártot, irányt válasszanak.

Hogy milyen lesz a közeljövő, azt nem a gondolkodók, sokkal inkább a pénzemberek döntenek el. Safranski figyelt fel rá, milyen szoros kapcsolatot fedezhetünk fel keresztény gondolkodók istenfogalma és a pénz között, amely szerint Isten az összes ellentét egységének találkozási pontja. Miután a pénz minden érték ekvivalensévé válik, a jelenségvilág sokfélesége fölé emelkedik, mint hajdan az Isten. (Már Spegler éles határt vont azok között a korszakok között, amelyekben kizárólag a pénz vagy vele szemben más – hit, nemzet stb. – értékek domináltak.) A pénz, a pénzen keresztül gyakorolt hatalom, mint bármilyen hatalom, hozhat elméletileg jót vagy rosszat. A reneszánsz idején a megtollasodott bankárok és condottiere-k (Mediciek, Sforzák) Michelangelókat és Leonardókat támogattak. Idővel a pénz önmagában kevésnek bizonyul a boldogsághoz, megteremti a maga eszmevilágát, ami ma sokak számára a liberalizmust jelenti. Molnár Tamás ennek hegemoniáját elemezve úgy látta, ideológiája mindent egyenlősít, a számszerűség fontosabb számára a különbségeknél, az egyenlőség a tehetségénél, a szóozón az irodalomnál, a formátlanság a formánál. A valódi személyiségek korunkban eltűnőben vannak. A médiumokat uraló sztárok többé-kevésbé egyformák. Legfontosabb „értékük” az eladhatóság, az: mennyi pénzt hoznak. A média szétrombolhatja a mikroközösségeket, a családokat, kiölheti a bontakozó személyiségből az egyéni vonásokat. Végző esetben uniformizálja a létet. Azokban a családokban, ahol a reklámpipar neveli a gyereket – és elég pénz van –, a szülők megveszik, amit a médiaszörnyecske követel. Így rövid ideig nyugalom lesz otthon. A következő reklámkampányig a tévé vagy a számítógép képernyője előtt csöndben ül a hospitalizálódó csemete. Minél módosabb anyuka és apuka, annál többet vásárolnak, mert ez a fajta fogyasztás a tengervíziváshoz hasonló. Így lesz aztán az üresfejű, személyiségét tárgyakban kiteljesítő, örömtelenül sivár gyerek korosztályában példakép. A cuccok, a márkák emelik azzá. A felnövekvő nemzedékek egyre nehezebben fognak ellenállni a dolgok vonzásának. Ha nem pusztulunk bele az előttük álló válságba, annak egyetlen hozadéka lehet: felfedezhetjük belső értékeinket, a másikat, az összetartozás elemi élményét, a fű természetes színét, bámélszan nézhetjük a galaxisok ködlő, semmihez sem fogható titkait.

[*Kérdez az idő*]

Talán egyebet is felfedezhetünk. Azt, hogy nem tárgyakra, feldolgozhatatlan híradatra, mindig ugyanoda vezető információs sztrádák százaira, hanem igazságra van szüksége az embernek. A vágató bitek, a jelekké „digitalizált” világ, a millió információra széteső tények korában elvesztettük realitásérzékünket. A valóság látványából, mélységéből, értelméből, szépségéből annyi marad – a kommunikáció szuperútjain száguldva –, mint amikor egy 200 kilométerrel rohanó gépkocsiból akarjuk szemügyre venni az autópálya szélén domborodó hangyaboly nyüzsgő életét. Elhagyjuk – a szó mindkét értelmében – a valóságot. A veszteségek között ugyancsak jelentőssé válhat az egészséges bizalom és bizalmatlanság eltűnése, amit – az eligazodás hiánya miatt – felválthat a feltétlen bizalom és a feltétlen bizalmatlanság. Nem árt hát, különösen sorsdöntő választások előtt, ha eszünkbe jutnak Hankiss Ágnes, majd Hérakleitosz szavai. Jobb, ha a magunk orra után megyünk, mintha az orrunknál fogva vezetnének bennünk.

Orosz István munkája